

на зміни в умовах докорінної перебудови всіх сфер життєдіяльності суспільства.

Література

1. Генезис сенсорных способностей / Под ред. Л.А.Венгера. - М.: Педагогика, 1978. - 256 с.
2. Ельконін Д.Б. Психологія гри. - М.: Просвещение, 1978.
3. Карпишина В. Від дитини до методу // Дошкільне виховання. - 20154. - № 7. - С. 10-11.
4. Комарова Т.С. Изобразительная деятельность в детском саду. - М.: Педагогика, 1990. - 144 с.
5. Програма розвитку дітей старшого дошкільного віку "Впевнений старт". – Тернопіль: Мандрівець, 2012. – С. 7.
6. Рубинштейн С.П. Проблемы способностей и проблемы психологической теории // Проблемы общей психологии. - М.: Педагогика, 1976. - С. 219-234.
7. Сисоєва О.В. Естетичне ставлення дітей до творів живопису. - К.: Радянська школа, 1968. - 108 с.
8. Сухорукова Г. В. Образотворче мистецтво з методикою викладання в дошкільному навчальному закладі: підручник / Г.В.Сухорукова, О.О.Дронова, Н.М.Голота, Л.А.Янцур; за ред. Г.В.Сухорукової. – К.:Видавничий Дім «Слово», 2010. – 376 с.

А. Москалюк,
асистент кафедри мистецьких дисциплін
дошкільної та початкової освіти
Вінницького державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського

ВАЖЛИВІСТЬ ТВОРЧОГО МИСЛЕННЯ ЯК ОСНОВИ КРЕАТИВНОСТІ МАЙБУТНЬОГО УЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Постановка проблеми. Із давніх давен мистецтво займало важливе місце у процесі формування особистості. Введення його до змісту загальної та професійної освіти завжди було пов'язане з прилученням людини до творчості та стимулюванням її до самовираження.

Особливої уваги до мистецтва вимагає сьогодення. Сучасний етап розвитку освіти в Україні характеризується зміною її концептуальних засад та утвердженням замість застарілого "знаннєвого" підходу нового, особистісно орієнтованого, за якого у центр освітньої системи ставиться не накопичення людиною якомога більшого обсягу різноманітних знань, а забезпечення гармонійного співвідношення її особистісних, професійних і творчих якостей, розвиток її неповторної індивідуальності та самостійності у розв'язанні життєвих проблем [5, с. 3].

Мистецтво – це своєрідний універсальний спосіб мислення, своєрідний "камертон цивілізації", унікальний та специфічний засіб пізнання, формування світогляду, ціннісних орієнтацій, впливу на становлення, розвиток та виховання

особистості. Мистецька спадщина має високий навчальний та виховний потенціал, оскільки в ній художніми засобами втілені не тільки духовні цінності, а й сутнісні проблеми буття, які не втратили своєї актуальності і сьогодні. Мистецтво є досвідом світосприйняття, яке забезпечує збереження не тільки культури почуттів, а й сфери їхнього розвитку й збагачення. За допомогою мистецьких виразних засобів можна досягнути внутрішній світ іншої людини [1, с. 11].

Аналіз досліджень і публікацій. Актуальність проблеми творчого розвитку особистості різними видами мистецтв зумовлена необхідністю визначення методологічних, педагогічних принципів вивчення вітчизняної та світової культурної спадщини у системі професійної, педагогічної освіти. Адже осмислення теоретичних засад розвитку творчого потенціалу учнівської молоді, майбутніх педагогів створює підвалини для ґрунтовної мистецької підготовки. Особливу роль в цій системі відіграє розвиток особистісних креативних задатків, творчих здібностей, що потребує моделювання специфічних педагогічних ситуацій, які актуалізують у навчально-виховному процесі потребу самовираження особистості. Безумовно, такі ситуації створює спілкування з мистецтвом, що дає підстави говорити про виняткове значення мистецької освіти [7, с. 5].

Потреби сучасного суспільства у справжніх інтелектуалах, які вільно володіють новітніми технологіями стосовно різних видів діяльності, цілісних і творчих фахівцях, спроможних до постійного удосконалення професійної компетентності та найповнішої реалізації творчого потенціалу актуальні у дослідженнях проблем творчого мислення як основи для розвитку креативності особистості у педагогічній теорії.

Узагальнення дослідницьких праць стосовно проблеми творчого мислення (І. Аверіна, Г. Айзенк, М. Бердяєв, В. Біблер, А. Біне, Б. Блум, А. Брушлинський, Г. Буш, Т. Б'юзен, І. Вагин, Е. Де Боно, Д. Д'юї, К. Дункер, Р. Енніс, Є. Ільєнков, В. Калошин, Ф. Клікс, В. Лоунфельд, Д. Макінол, М. Михалко, А. Осборн, Т. Орлова, В. Пушкін, І. Сельє, О. Савєнков, Д. Скотт, С. Сисоєва, П. Торренс, Г. Уоллес, М. Холодна) уможлиблює розгляд різноманітних підходів до вивчення закономірностей і механізмів розвитку креативності особистості [7, с.37].

Все частіше учені наголошують на тому, що ХХІ ст. необхідно назвати століттям двохпівкульного (або творчого) мислення, коли наявним є феномен гармонійного розвитку та взаємодії правої та лівої півкуль головного мозку.

Відомий дослідник Т. Б'юзен у багатьох своїх наукових працях стверджує, що саме двохпівкульне мислення є важливим чинником щодо прояву творчого (креативного) розвитку особистості [2, с. 44-46].

Проблемою творчого (двохпівкульного) мислення переймаються вітчизняні вчені. Прикладом успішності даного процесу може слугувати

діяльність доктора психологічних наук з Львівської політехніки А. Слюсаренка, який розробив унікальну асоціативно-блокову систему запам'ятовування й актуалізації надзвичайно великого обсягу різноманітної інформації [7, с.38]. Така чиним, справедливим буде твердження, що без участі творчого мислення, яке є важливою складовою процесу розвитку креативності особистості, сьогодні неможливо уявити здійснення багатьох видів життєдіяльності людини. **Мета публікації** – визначити основні теоретичні засади проблеми творчого розвитку особистості, проаналізувати найважливіші тенденції щодо шляхів її вирішення різними видами мистецтв, продемонструвати прийоми застосування принципу інтеграції на практиці.

Виклад основного матеріалу дослідження. Проблему творчого розвитку особистості засобами мистецтв доцільно аналізувати у контексті неперервної освіти, зокрема мистецької. На думку академіка Івана Зязюна, "особистість стверджує себе не лише через адаптацію до предметно-професійного і соціального середовища, а через подолання цього середовища, його творче переосмислення, перетворення, створює принципово нові діяльності і технології. Суспільству необхідна не просто людська індивідуальність, а творча особистість, яка ставить і вирішує соціально значущі завдання"[3, с. 9].

Одним з таких соціально вагомих завдань сучасного освітнього простору є розвиток творчого потенціалу особистості різними видами мистецтв. Цей аспект розвитку особистості варто розглядати і як культурно, естетично значущий. Адже в умовах нівелювання класичних мистецьких критеріїв у сучасній культурі, домінування в ній масових жанрів, втрати сакральності змісту багатьма мистецькими творами, суспільство потребує нових підходів, інноваційних технологій, методик вивчення, осмислення українського і зарубіжного мистецького досвіду. Саме це має спонукати учнів, студентів педагогів виявляти свої природні творчі задатки й розвивати в собі креативне ставлення до інтерпретації художньо-мистецьких творів, а найважливіше – створювати власні оригінальні мистецькі цінності [7, с.5].

Ключовою умовою формування здатності особистості до творчого мислення є використання взаємодії мистецтв. Адже, з найдавніших часів внутрішня спорідненість різних видів мистецтва є основною тенденцією розвитку художньої культури. Всі види мистецтва споріднені й покликані до життя потребами людей – естетичними, пізнавальними, комунікативними, виховними тощо. Немає мистецтва головного або другорядного. Жоден вид мистецтва не може бути замінний іншим, а всі разом вони утворюють динамічну систему, єдиний організм із загальними закономірностями. Наприклад, музика не може, як живопис правильно зображати видимий предметний світ. Вона не може, подібно до літератури, безпосередньо передавати зміст певних понять і уявлень, але здатна з досконалістю, недоступною іншим видам мистецтва, прямо й безпосередню відтворювати

духовне життя людини, виражати характер і динаміку її переживань, втілювати найтонші нюанси її почуттів.

Упровадження у навчально-виховний процес закладів освіти мистецького компоненту ґрунтується на одному із важливих принципів сучасної освіти – принципі інтеграції. Його використання у навчально-виховному процесі сприяє досягненню системної цілісності, гармонійно впливає на творчий розвиток особистості й відкриває широкий простір для самореалізації учнівської і студентської молоді у мистецтві, праці, житті; сприяє розвитку неповторної творчої особистості: інтелектуальної активності, готовності до ризику, відхилення від шаблону, оригінальності й сміливості уявлення та мислення, гармонійності, винахідництва, прагнення до творчої самореалізації, розвиненого творчого й асоціативного мислення, здатності бачити загальне та головне у різних та подібних явищах, вміння захищати здобуті результати [7, с.6].

Безпосередність певного виду образності або, навпаки, необхідність асоціативного домислювання зумовлює сильні й слабкі сторони різних видів мистецтва у їх конкретно-почуттєвому впливі на слухача, читача, глядача. Наприклад, художнє слово викликає емоційно-естетичну реакцію. Сприймання музики йде зворотнім шляхом: емоційно-естетична реакція викликає активну діяльність свідомості, тому співдружність цих видів мистецтва виявляється такою плідною. Варто пам'ятати, що взаємодія різних видів мистецтва у навчальному процесі – це не лише додаткове залучення на уроки одного виду мистецтва матеріалу іншого або ілюстрування одного виду мистецтва іншим. Йдеться про те, що кожен вид мистецтва – неповторна художня цінність, що має свої специфічні особливості й своєрідний вплив на особистість школяра.

Встановлення міжпредметних зв'язків допоможе сформувати в учнів цілісну систему знань про мистецтво. Необхідною педагогічною умовою художнього виховання школярів є реалізація на всіх уроках естетичного циклу таких пізнавальних завдань, які вимагають від учнів загально естетичної орієнтації в засобах створення художнього образу. Використання різних видів мистецтва для глибшого емоційно-естетичного сприймання музики школярами дістало широке відбиття в програмі з музики, підготовленій на основі педагогічної концепції Д. Кабалевського. Педагог постійно підкреслював взаємозв'язок різних видів мистецтва як єдність культури і тому пропонував використовувати на уроках музики літературу, живопис, скульптуру, інші види художньої творчості. "Той, хто знайомий з літературним або живописним твором чи подією реального життя, що надихнули композитора на написання музики... володіє надійним ключем до розуміння цієї музики," – зазначав педагог [4, с.165].

Стосовно сучасного учителя ученими зазначається, що це має бути - "творча особистість з високим ступенем розвиненості мотивів,

характерологічних особливостей і творчих умінь, що сприяють успішній творчій педагогічній діяльності, і яка, внаслідок спеціальної професійної підготовки та постійного самовдосконалення набуває знань, умінь і навичок педагогічної праці, оволодіває уміннями формування творчої особистості учня у навчально-виховному процесі "[5,с.98].

Лише ілюстративне використання інших видів мистецтва на уроці музики не можна оцінювати позитивно. Найчастіше суміжні види мистецтва можуть залучатися до аналізу музичних творів за тематичною і жанровою спорідненістю. При цьому завжди повинне ставитися конкретне педагогічне завдання. Слід остерігатися, щоб інформація, яку почують учні, не стала заміником спілкування із самими творами мистецтва, щоб художні образи не анатомувалися і не схематизувалися, бо це призводить до втрати художнього впливу на дітей.

Робота над кожним твором має вводити школярів у світ глибоких почуттів і роздумів про добро і зло, любов і ненависть, щастя людей і боротьбу за нього. Розглянемо детальніше методику використання на уроках музики літературних творів. Проведення аналогій між музичними й літературними творами має сприяти розкриттю образного змісту цих видів мистецтва, встановлювати асоціативні зв'язки між ними. Якщо вчитель акцентуватиме увагу лише на пізнавальній стороні взаємозв'язку музики і літератури, то це може зашкодити сприйманню художніх творів, знищити ту неповторність, яка притаманна кожному з видів мистецтва. Емоційна насиченість, витонченість і багатогранність відтінків слова, глибокий підтекст образів ліричного твору – усе це ріднить лірику з музикою. "Без розуміння й відчуження ліричних творів і поетичної прози людина залишається глухою, байдужою до музики", - справедливо писав В. Сухомлинський [6, с.551].

Співдружність різних видів мистецтва буде доцільною і дійсно творчою лише тоді, коли кожен вид мистецтва збереже свою специфіку, свою форму художнього мислення. Коли ж ця специфіка не враховується, то взаємодія видів мистецтва порушується і втрачає педагогічну доцільність. Проводячи на уроці музики паралелі з іншими видами мистецтв, не слід перетворювати музику в ілюстрацію до якоїсь картини чи літературного твору.

Висновки. Для підготовки майбутнього учителя як креативної особистості можуть бути корисними принципи, що їх сформулював та завжди виконував геніальний педагог і художник епохи Відродження Леонардо да Вінчі. Він вважав, що саме цими принципами мають керуватися особистості, які прагнуть формувати у себе творче мислення. Серед них: а) розвивати власні органи відчуттів, тому що сенсорний інтелект – це виключно важливий елемент високо розвиненого, творчо загостреного людського мислення; б) вивчення мистецтв науки, яка, як відомо, найефективніше розвиває праву півкулю мозку; в) вивчення науки мистецтва як сукупності форм для самовираження та

самоаналізу; г) взаємозв'язку та взаємозалежності усього у світі з огляду на те, що людський мозок не лише могутній асоціативний механізм, але й джерело безкінечного потоку асоціацій [2, с. 44-46].

Сьогодні вже аксіоматичним є твердження, що, творчі можливості, закладені у кожній людині природою, на певному етапі мають бути педагогічно коригованими, оскільки саме вчитель може значною мірою професійно закласти підґрунтя творчого розвитку особистості та визначити сталий напрямок цього процесу [7, с.43].

Література

1. Барановська І.Г. Теорія і практика матеріально-художньої культури. X наукова конференція. м. Харків, ХДАДМ, 2 грудня 2008 р. / збірник матеріалів. – Харків: ХДАДМ, 2008. – 192 с.
2. Бьюзен Т. Суппер-интеллект. – Минск, 2007.
3. Зязюн І.А. Неперервна освіта: концептуальні засади і сучасні технології // Творча особистість у системі неперервної професійної освіти: Матеріали Міжнар. наук. конф. 16-17 травня 2000 р. / за ред. С.О. Сисоєвої і О. Г. Романовського. – Харків: ХДПУ, 2000. – 436 с.
4. Кабалевский Д.Б. Про трьох китів та інші цікаві речі. – К.: Муз. Україна, 1982.
5. Рудницька О.П. Педагогіка: загальна та мистецька: Навчальний посібник. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2005. – 360 с.
6. Сухомлинський В.О. Вибрані твори.: – К.: Рад. школа, 1977. – Т.3. у 5-ти томах
7. Творчий розвиток особистості засобами мистецтва: Навчально-методичний посібник / за ред., передмова Н. Г. Ничкало. – Чернівці: Зелена Буковина, 2011. – 280 с.

Б. Московчук,
здобувач ступеня вищої освіти «магістр»
Вінницького державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського,
наук. керівник – канд. пед. наук, доцент В.Бриліна

РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА

Постановка проблеми. Дана проблематика є багатоаспектною і вимагає міждисциплінарного дослідження. В психологічній та педагогічній науці відомі різні підходи до розвитку творчих здібностей у процесі вивчення різних дисциплін, позакласної, гурткової роботи, зокрема засобами різних видів мистецтва: літератури, музики, образотворчого мистецтва, хореографії і т.д.

Одним із засобів стимулювання пізнавально-творчої діяльності учнів, у ході якої розвиваються творчі здібності учнів та бажання створення нового є використання творчих завдань, створення проблемних ситуацій, усвідомлення, враховуючи їх індивідуальні можливості.

Під час постановки проблеми завдань у свідомості молодших школярів формується проблемна ситуація, що нагадує науковий пошук. Учні